
SZEMÉLYNÉVHASZNÁLAT A MAGYAR HALOTTSIRATÓKBAN

1. Bevezetés. – A dolgozat a magyar halottsiratók tulajdonnév-használatát vizsgálja zárt korpusz, a „A magyar népzene tára” ötödik kötetének (MNT. 5) anyaga alapján; feldolgozza a kötetben található összes személynevet formai és funkcionális szempontból, a lehetőségekhez mérten a területi vonatkozásokat is figyelembe véve. Különösen is hangsúlyos annak a SOLYMOSSY SÁNDOR által felvetett szempontnak a körüljárása, hogy a néven szólítás vajon kapcsolatba hozható-e a névmágiával, a kimondott szó vagy név erejével való megidézéssel. „Azt hiszem nem lesz túlmerész az a vélekedésem, hogy a népi siratóénekekben nálunk és egyebütt [...], ahol feltűnő sűrűn, szinte refrénszerűen emlegetik az elhalt nevét, ez a névhívás eredetileg az elszálló lelket akarja visszaidézni, életre kelteni” – írta SOLYMOSSY (1927: 91). Mind ez ideig részletesebb vizsgálat nem készült e kérdésről – erre vállalkozik a névanyag felől közelítve ez a dolgozat. A témakör a névmágia révén összefügg a szövegeknek az ősi hitvilággal való kapcsolatával, de az a tény, hogy ebben a kérdéskörben meglevő ismereteink meglehetősen bizonytalanok, és hogy a sirató műfaja kései fázisában és valószínűleg jelentősen átalakult formában maradt ránk, nagyfokú körütekintést és többféle magyarázat fölvetését igényli. A vizsgálat a névtani szempontokat részesíti előnyben, így nem célja a néphitelemek részletes és kimerítő ismertetése. Feldolgozza viszont az anyag összes személynevét, nem csak azokat, amelyeknek névmágiás vonatkozása lehet.

2. A siratók. – A magyar halottsirató létezéséről a 20. század elejéig jórészt csak írásos feljegyzések tanúskodtak egészen addig, míg 1915-ben KODÁLY ZOLTÁN a véletlennek köszönhetően fel nem fedezte, hogy a műfaj még él (KODÁLY 1966: 7). A felfedezés hatására nagyszabású feltáró munka indult, melynek eredményei az MNT. 5. kötetében jelentek meg 1966-ban.

A siratókkal zenetörténészek foglalkoztak a legtöbbit, mert a műfaj a zenetörténet szempontjából egyedülálló: a magyar folklórban a prózai recitáló énekek egyetlen példája, és szinte egyedüli tere a rögtönzésnek, továbbá egyedül képviseli a vers előtti énekforma típusát, és eredete feltehetően az ugor korba nyúlik vissza (KÁROLY S. 1988: 611). Verstani és szövegtipológiai vizsgálat kevesebb készült; érintőlegesen VARGYAS LAJOS, részletesebben KÁROLY S. LÁSZLÓ foglalkozott a témával (VARGYAS 1966; KÁROLY S. 1977, 1980, 1988). Gyakori, hogy a szövegekből csak igen szórványosan kikövetkeztethető funkcionális mozzanatokra a rokonépek siratóhagyományából következtetnek (l. pl. MIKUSEV 1971, REZESSY 2007).

A szokásra már a 11. századtól vannak adatok: kezdetben minden társadalmi réteg körében általános volt, de a 20. századra már csak a parasztság körében élt, és az egyházi tiltás miatt ott is csak szórványosan (KISS-RAJECZKY 1966: 16–26). A siratás létrejötté, kialakulása minden bizonnyal összefüggött a lélekhit valamilyen formájával: eredetileg a halál utáni út zavartalanságát és ezzel együtt az élők nyugalma volt hivatva biztosítani. A 20. századi néprajzi gyűjtések időszakára a műfaj ennek a funkciónak már csak csökevényes elemeit őrizte meg, és egy, a hagyomány által rögződött szokáselemmé vált:

„egy kritikus helyzetből eredő individuál- és szociálpszichológiai szükséglet kielégítő-jévé” (KÁROLY S. 1988: 612), amely a gyászoló személynek lehetőséget adott, és egy-szersmind kötelezte is, hogy fájdalmát intézményes keretek között, annak „kibeszélésé-vel” dolgozza fel.

A siratás eredeti formájában két-három napon át tartott, a halott felravatalozásától a sírbatételig; majd később is többször sirattak, főleg halottak napja környékén. A siratást a halott legközelebbi nőrokonai végezték (SZENIK 1996: 9–10). A szövegeket az adott helyzet, szituáció határozta meg. Ezzel szemben a nyomtatásban közölt legtöbb sirató csupán felidézett, mert a temetéskor való gyűjtés értelemszerűen etikai kérdéseket vet fel. Ezek a darabok viszont sokkal rövidebbek és szerkesztettebbek, mint az eredetiek. Az ilyen módon összegyűlt anyagot a zenetörténészek hitelesnek fogadják el, de a szö-vegek felől közelítve a műfaj nagyon erősen funkcióba ágyazott volta miatt nem ilyen egyértelmű ez a kérdés (bővebben l. KÁROLY S. 1988: 612).

A szövegformálódás mikéntje a nevek szempontjából is fontos. Az adatközlők a gyűjtők kérdéseire azt felelték, hogy a siratásra nem lehet előre készülni, a szöveg a pillanatnyi ihlet hatása alatt keletkezik. Valójában azonban az egyes darabok hagyomá-nyosan rögzült szövegelemek laza halmazából alakulnak (KISS-RAJECZKY 1966: 41–2).

3. A feldolgozott anyag. – Az anyaggyűjtés során 201 nem kötött szerkezetű siratót dolgoztam fel; a jegyzetben közölt változatokat nem vettem figyelembe. Néhány sirató-nál nem volt egyértelműen megállapítható, hogy ki sirat kit, illetve van pár katonasirató is az anyagban. Így végül összesen 199 szöveget néztem át. Ebből külön csoportot képez az öt menyasszonysirató. A kötetben a siratók öt terület szerint vannak rendezve, és már maga az anyag nagy számbeli eltéréseket mutat. A területek besorolása nem egyezik sem a zenei dialektusokkal, sem a nyelvterület néprajzi felosztásával. „Palócföld” név alatt az egész Felföld értendő; emellett a továbbiakban az egyszerűség kedvéért „Erdély” alatt tárgyalom az MNT.-ben „Mezőség, székely és csángó vidék” elnevezést viselő csoportot. Az egyes területekről rendelkezésre álló szövegek száma a következő: Palócföld – 55, Du-nántúl – 20, Közép-Alföld – 27, Felső-Tisza-vidék – 39, Erdély – 58, Összesen – 199.

Siratott rokon	db	%
Urát	58	29,0
Anyját	47	23,5
Gyermekeit	38	19,0
Apját	24	12,0
Testvérét	16	8,0
Menyasszony lányát	5	2,5
Anyósát	3	1,5
Unokáját	3	1,5
Menyét	2	1,0
Apósát	1	0,5
Sógornőjét	1	0,5
Keresztfiát	1	0,5
Összesen	199	100,0

1. táblázat: Az elsirattottak aránya rokonsági fok szerint

Az eloszlás egyenetlensége miatt területi következtetések csak feltételesen fogalmazhatók meg. Feltűnő számbeli eltérések vannak aközött is, hogy az anyagban milyen rokonsági fokban állókat milyen arányban sirattak el a hozzátartozók (1. táblázat).

4. A siratókban megjelenő nevek

4.1. A siratott neve. – A siratók felfoghatók a halotthoz címzett monológként; ennek megfelelően a nevek általában a megszólítás motívumában tűnnek fel. A megszólítás történhet egy rokonsági fokra utaló szóval (pl. *édesapám, gyermekem, társam* stb.) vagy a halott nevén való szólítással: keresztnévvel vagy teljes névvel. Ezeknek a formuláknak sok esetben nem csupán a megszólítás a funkciójuk, hanem refrénszerűen tagolhatják is a szöveget; ebben az esetben az egyes szakaszok elején vagy végén állnak. Pl. „Édes lelkem nagyon, nagyon jó szívű *édesanyám!* De nagyon nehezen lehet kédű elválni! Az Úristen nyúgosztajja még kédűt, nagyon, nagyon jó *édesanyám!* Ugyan hun tanájjuk föl kédűt? Ötünkét fölnevét kē, s nagyon szépen köszönjük a kē fölnevelésit. De hijába gyüvünk ezután haza, édes lelkem, nagyon, nagyon jó *édesanyám...*” (84)¹.

A siratott személyek neve az anyag 32,6%-ában, összesen 65 siratóban jelenik meg (1. 2. táblázat).

Rokonsági fok	Palócföld		Dunántúl		Közép-Alföld		Felső-Tisza-vidék		Erdély		Összesen	
Apa	7	0	1	0	3	0	1	0	12	0	24	0
Anya	10	0	4	0	10	0	8	0	15	0	47	0
Testvér	4	4	3	1	3	1	4	1	2	0	16	7
Gyermek	17	17	5	3	2	1	7	5	7	3	38	29
Férj	15	4	6	3	7	3	15	3	15	7	58	20
Anyós	–	–	–	–	1	0	1	0	1	0	3	0
Meny	–	–	–	–	1	0	–	–	1	1	2	1
Unoka	1	1	–	–	–	–	2	2	–	–	3	3
Após	1	0	–	–	–	–	–	–	–	–	1	0
Sógornő	–	–	1	1	–	–	–	–	–	–	1	1
Keresztfiú	–	–	–	–	–	–	1	1	–	–	1	1
Menyasszony	–	–	–	–	–	–	–	–	5	3	5	3
Összesen	55	26	20	8	27	5	39	12	58	14	199	65

2. táblázat: Az egyes zenei dialektusokhoz tartozó összes sirató és a nevet tartalmazó siratók száma

A legtöbb néven nevezés (a területről közölt összes sirató arányában) a Palócföldön és a Dunántúlon található (47,2 és 40%), a legkevesebb a Közép-Alföldön (18,5%), majd ismét kicsivel több Erdélyben (24,13%) és a Felső-Tisza vidékén (30,8%).

A szülők siratásakor egy énekes sem használja a személynévnek semmilyen formáját. Ez összefügghet azzal a névtabunak tekinthető ténnyel, hogy a gyermekek a mi kultúránkban sem a szülőket, sem a nagyszülőket nem szólítják a keresztnévükön (BALÁZS–TAKÁCS 2009: 206). Szintén nincs néven szólítva – feltehetően hasonló okokból – az após és az anyós.

¹ A zárójeles szám az idézett szövegek sorszáma.

Azok közül a rokonok közül, akikhez nagyszámú sirató szól, az anyák nevezik leggyakrabban néven a gyermekeiket: fiuk, lányuk neve 76,3%-ban jelenik meg. Második leggyakoribb a testvérek nevének kimondása 43,75%-ban, végül a férjüket siratók 34,5%-a szólította néven a társát. A testvérek megnevezése Palócföldön a leggyakoribb. A gyermekek nevét közel azonos arányban mondják ki mindenhol, kivéve a palóc területen, ahol az anyag összes siratója kimondja fia vagy lánya nevét. A férjek néven szólítása Erdélyben a legáltalánosabb, és feltűnően kevésbé fordul elő a palócságnál.

Mindannyiszor néven neveződik az anyagban az unoka és a keresztfiú, de ezeknek a siratóknak a száma nagyon kicsi (három, illetve egy szöveg), tehát az adatok talán a véletlennek köszönhetők.

A megszólításban használt rokonságra utaló megnevezések apa esetében: *ápuskám, ápiám, idősapám* stb.; anya: *mámikám, szülém, édesanyám* stb.; testvér: *testvérkém, vírecském, vírem, néném*; gyermek: *lyányocskám, gyermekem, fiacskám, fiam*; férj: *pártfogócskám, párocskám, párom, uram*. Bizonyos névkiegészítő elemek esetenként magához a keresztnévhez járulnak, pl. *Rozi néném, Béla bátyám, Jozsi bátyám* (47), *Jani fiam* (132), *Jancsi fiam* (115), *Jócsi öcsém* (110), *Érzsók néném* (147), *Érzsí fiam* (180, a halottól vett egyenes idézetben). Ezeken túl gyakoriak a metaforák, főleg a gyermekek és a társak megnevezésekor, pl. *madárkám, angyalkám, engedelmes báránykám* stb.

Maguk a megjelenő nevek formailag igen sokfélék; az életben használt megszólításoknak valószínűleg mindegyik fajtája megtalálható az anyagban. Viszonylag ritka a keresztnév teljes alakjának használata (6 eset), de azért van rá példa: *Lajos* (51), *Sándor* (42, 95), *Miklós* (112, 162), *András* (160), *Péter* (176), *Anna* (181). Gyakoribb valamilyen becézett forma megjelenése (10 esetben), pl. *Bérci* (54), *Féri* (41), *Örzi* (35), *Pista* (76), *Ferkó* (62) stb., de a legáltalánosabb a becézett vagy nem becézett, esetleg még kiegészítő névelemmel is ellátott egyes szám első személyű (ritkábban többes szám első személyű) birtokos személyjeles forma használata (40 eset), pl. *Gézikám, Dezsőm* (37), *Örzsink* (35), *Mariskám* (63), *Jánosom* (61), *Gergőcském* (172) stb. Ez minden bizonnyal az erős érzelmi kötődésnek és az éppen aktuális elválásnak, vagy – a visszaemlékező siratókban – a távolságot legyőzni vágyásnak tulajdonítható.

Az anyagban 19 esetben szerepel az elhunyt teljes neve. Vannak olyan sirató személyek, akik csak a teljes nevükön szólítják hozzátartozóikat (9 eset), másoknál a teljes név egyszeri elhangzása után a siratóéneke további részében csak a keresztnév áll. Csak teljes néven szerepel: *Tót Eszterke* (58), *Barna Imre* (52), *Jónás Zsuzsanna* (118) mint gyermekek; *Rác Lajos* (123), *Cibula György* (93), *Kaló Miklós* (104), *Biró Sándor* (122), *Szigeti János* (124) és *Biró Boldizsár* (185) mint meghalt férjek; egy testvér, *Beröknyei Imréné Zóka Peti Katalin* (67); valamint egy unoka, *Vince Juliska* (143). Területi következtetések levonására kis elemszáma miatt az anyag nem alkalmas.

A legtöbb siratóban, amelyben akár a teljes, akár a keresztnév megjelenik, nem csupán megszólító funkciót tölt be – tehát az elején egyszer elhangzik, és attól kezdve többet nem –, hanem végig jelen van, újra vissza-visszatér, olykor szinte refrénszerűen. Funkciója leginkább szólólongatás, sokszor halmozott formában. Pl. „Jaj *Jozsikám*, jaj, *fijacskám*...” (9), „Jaj, *Lajos, Lajos, Baqta Lajos!* [...] Jaj, *Lajos, Lajos*...” (51), „Jaj, *Andráskám*, jaj, *Andráskám, Andráskám!* [...] Jaj, hol kapjalak még *Andráskám?* Jaj, *Andrásom, Andrásom*, jaj, kicsi *Andrásom!*” (158; l. még 24, 25, 37, 40, 61, 132, 127 stb).

SOLYMOSSY SÁNDOR a siratókban megjelenő személyneveket – a bevezetésben már említett módon – a névmágia körébe sorolta, feltételezve, hogy „ez a névhívás eredetileg

az elszálló lelket akarja visszaidézni, életre kelteni” (SOLYMOSSY 1927: 91). A tágabb értelmű szómágiához kapcsolható két másik motívum is: a halott keltegetése, felszólítása a kapcsolattartásra és a halott lelkének visszavárása is (KÁROLY S. 1988: 623).

SOLYMOSSY feltételezésével óvatosan kell bánni, egyrészt mert a nevek, mint láttuk, az anyagnak csak kis részében jelennek meg; másrészt a 20. században gyűjtött siratók esetében gyakorlatilag lehetetlen eldönteni, hogy vajon melyek azok az elemek, amelyek ősi időkből maradtak meg – akár funkciójuk megtartásával vagy anélkül –, és melyek azok, amelyekre utólagosan vetítjük rá az ősi hiedelemfunkciót. Pár lappal később maga SOLYMOSSY is erősen megkérdőjelezi állítása kétségbe vonhatatlan voltát: „Hogy a megholt ember nevét nem szabad említeni, az előzők után természetes” (SOLYMOSSY 1927: 94, kiemelés az eredetiben). Ezután példák következnek különböző természeti népek hitvilágából, amelyek azt világítják meg, hogy a név kimondása nyugtalanítja a halottat, illetve még benne lehet a rontó szellem, amely a halálát okozta, és az a név kimondójára is veszélyes lehet (SOLYMOSSY 1927: 94). Hasonló, névtabunak nevezhető jelenséget a magyar néphitből is ismerünk. A halott visszatérő lelke lehet rossz vagy jó szándékkal az élők iránt. A lélek legtöbbször akkor jár vissza, ha valaki sokat siratja: ilyenkor vigasztalja a hozzátartozót, és kéri, hogy ne sirassák annyit, mert a sok könnytől átázik a ruhája. Amúgy sem jó sokat zaklatni az elhunytakat, mert ha sűrűn emlegetik őket, nevük minden kiejtésekor fordulnak egyet a sírjukban; ráadásul sok esetben a halott képében maga a gonosz jelenik meg, és gyötri a halott után sóvárgót (KUNT 1990: 99).

A magyar szövegekből kitűnik, hogy a nevet egyes más népekkel ellentétben (LOVAS 1934) nem tekintik azonosnak a lélekkel, mert sokszor megjelenik a reflexió a név és a hajdani személy különállásával kapcsolatban. „Jáj, csak a szív nevedet háttad köztünk, jáj, de üresen háttad a házacskaod!” (17); „Csak ipp’ a szív nevedet háttad még ázt a két kis gyereket, amit még nem is láttál” (21); „Édes nevem, drága nevem, Lencsés Borcsám! [...] Édes nevem, drága nevem, Borcsikám” (32); „Jaj, Sándor, Sándor, mer csak a hírdneved máradt!” (42); „Jaj, csak a drága idős szeép neveget hatta eñneëköm emleëknek” (67); „Nem hattál egyebet csak a hiredet meg a kaptafát meg a szögeket” (115); „Jaj, Biró Boldizsár, jaj, ki be szép neve vót, ahoz maradtam! [...] Jaj, kedves szép párom, jaj, Biró Bódizsár, a szép nevire elmaradtam, jaj!” (185)

Mivel a siratókban a halott nevének emlegetése sok esetben nem különbözik egy átlagos panasztól, gondolhatunk arra is, hogy mégsem megidézési, csak egyszerű felidézési szándékról lehet szó. Nem csak a halott neve szerepelhet jajsavas struktúrában: a gyakori önsirató tematika is így artikulálódik, általában „Jaj Istenem, Istenem” felkiáltásokkal bevezetve, és még élő hozzátartozót is sajnálhatnak így, pl. „Ó, Sándorunk, Sándorunk, ó együhetsz te is ezután, nem találod azt a nagyon jó édesanyát! Ó, Katink, Katink, ijaj, hijjába megyünk ezután nem találjuk azt a nagyon jó édesanyánkat” (86).

Harmadik lehetőségként az is felmerül, hogy a név emlegetése arra szolgál, hogy a halottat azonosítsa; így az emlékezéssel a sirató személy mintegy verbális fejfát állít.

A nevek kigyűjtése és rendszerezése tehát afelé mutat, hogy ha a név kimondásának eredetileg a lélek megidézése volt is a célja, a 20. századra a forma mögül eltűnt a funkció, és a nevek emlegetésének szerepe a megszólítás, felidézés vagy azonosítás lett.

4.2. Más név megjelenése. – A siratókban nemcsak az éppen siratott neve jelenik meg, hanem – viszonylag kis számban; névmágiához, hiedelemvilághoz (feltételeesen) köthető funkció nélkül – más halott vagy élő személyek neve is előfordul.

4.2.1. Más halottak neve. – A siratók szövegébe más halott neve csak palóc és erdélyi változatokban kerül bele. Négy palócföldi sirató említi meg rokonai elsiratása közben más elhunyt hozzátartozója vagy hozzátartozói nevét, ugyanolyan jajsavas formulában, mint a halott nevét, a veszteségei közé sorolva őket, pl. „Jáj, lyányocskám [...] jáj, [...] *Brigitkám* [...] jáj, *Brigitkám*! Jáj *Csëto Jozso* idës kedves pãrom!” (10), „Jáj pãrocskám, *Polyãk Andrãs*, jáj *Andrãskám*, jáj *Iluskám*, jó pãrocskám, jó gyermekeim, mind oda vãttok!” (15) További példák: 8, 54. Erdélyből egy hasonló példa van, de nem lehet tudni, hogy az idegen földön maradt fiúk meghaltak vagy emigráltak (200).

A másik erdélyi adatnál az a néphit képzet jelenik meg, mely szerint a halottal lehet üzenetet küldeni a már elhunytaknak. „Kedãves jó idëssanyám, ha tanálkozott az éna drága jó *Ërzsókã nénémmel*, ó, mondja mégã neki, hogy hogy éltünk, amióta ű itt hagyott!” (147). Ez a motívum jóval gyakoribb, csak a többi esetben a már régebb óta halott személyt nem a neve, hanem a rokonsági fokra utaló szó, pl. *édesanyánk* jelzi.

4.2.2. Más élő személyek neve. – Élő személy neve, aki nem a sirató, négyféle funkcióval kerülhet be a szövegbe. Hivatkozhatnak az árván maradt gyermekekre: „még egy kis *Jãnko* is vãn utãnnãd, ákkit tã még sohãse lãttãl” (21), „...bë szomorúsãgot hãttãl rãnk ebbe jã nãgy vilãgbã, ãz én mãdãrkãmvãl, ãz én *Veronkãmvãl*” (8), „Jáj, gondolsz-ë még rãánk s a te szërëncsëtlen *Zoltidra*?...” (165). (További példák: 118, 180, 181.) Megszólíthatnak valamiért hozzátartozót, rokont: „*Juliskám*, *Juliskám*, nëm lësz nekëd édesapãd...” (57), „Kedãves *Sanyi fijam*, kedves *Ernõ fijam*, nézzetekã végig édesapãtokon, *hmmert* mã nëm sokãjigã lãssuk!” (95), „*Zsófi*, eridj csak, tegyél a tüzre! [...] Eridj csak, *Julim*, adjál a disznaõnak enni!” (117). (További példák: 85, 86, 104, 171.) A középföldi siratókban csak ez az utóbbi funkció jelenik meg. A további két funkció (a történetmesélés és a halott felhívása arra, hogy tartsa a megnevezettel a kapcsolatot) a legbővebb ilyen jellegű névanyagot tartalmazó erdélyi siratókban található: „Addig botorkãztam az úton, csak *Emrikével* jöttünk vissza...” (164), „De mikorã *Jãnosnak*, jaj, a Kãrpátokba a lábãt ellõtték, jãj mikor a levélbe megjõtt...” (180; l. még 170); és „*Isztányom*, *Isztányom*, mé nem szõl bár *Pëtërkének*...” (200; l. még 193).

4.2.3. A sirató személy neve. – A sirató neve hétszer jelenik meg az anyagban. Öt-ször a halottól származó egyenes idézet részeként, amikor a siratást végzõ felidëzi, hogy mit mondott neki az elhunyt: „Jáj, de sokat ëmondta: – Eëdõs lányom, kedãves lányom *Lidi*” (69), „Jáj, mondtad: – *Rozink*, mëghalok!” (72; l. még 68, 99, 180). Egy erdélyi adatban szintén idézetben, de nem a halottól származóban, hanem történetmondás közben hangzik el a név: „Jãjã, mikor rëggelã odajõtt Szakãcsã Albin sãgorom, jãj, azt mondtã nekëm: – Të *Ërzsì*, gyere haza!” (170). Önazonosítás céljából a saját név egyszer fordul elõ, de ez valószínûleg nem képezte a szöveg szerves részét, csak recitálva elmondott „dúdoltam én” típusú közlés: „Drága kedves unokám! Elsirattalak tégëdet, drága kedvesã mënyasszonyunkat, kedves nagymamãd, *Vince Sãndornë Bagamërban*” (143).

5. Összegzés. – A siratók névanyagának rendszerezése elsõsorban az elõforduló nevek viselõi, másodsorban a nevek funkciói alapján történt. A SOLYMOSSY által feltételezett hiedelemfunkcióhoz sok kapaszkodó nem található; természetesen ettõl még az állítás nem vonható teljesen kétségbe. Ezekben a 20. századi szövegekben a halottak nevének emlegetése mögött inkább megszólítási, felidëzési vagy azonosító szándék áll. Szép számmal idézhetõk viszont az anyagból név és ember, név és lélek viszonyát, különbözõségét megvilágító szövegrészletek.

Hivatkozott irodalom

- BALÁZS GÉZA – TAKÁCS SZILVIA 2009. *Bevezetés az antropológiai nyelvészetbe*. Celldömölk–Budapest.
- KÁROLY S. LÁSZLÓ 1977. „Jaj nekem, szomorú életem!” (A szövegformulák főbb típusai siratóénekeinkben.) *Népi kultúra – Népi társadalom* 9: 307–29.
- KÁROLY S. LÁSZLÓ 1980. Formulaszerűség, alkotásmód siratóénekeinkben. *Népi kultúra – Népi társadalom* 11–12: 373–409.
- KÁROLY S. LÁSZLÓ 1988. Siratóének. In: VARGYAS LAJOS szerk., *Magyar néprajz* 5. *Magyar népköltészet*. Budapest. 611–32.
- KISS LAJOS – RAJECZKY BENJÁMIN 1966. Bevezető. In: MNT. 5: 15–76.
- KODÁLY ZOLTÁN 1966. Előszó. In: MNT. 5: 7–10.
- KUNT ERNŐ 1990. Temetkezési szokások. In: DÖMÖTÖR TEKLA szerk., *Magyar néprajz* 7. *Népszokás, néphit, népi vallásosság*. Budapest. 67–101.
- LOVAS RÓZSA 1934. Név – lélek. *Magyar Nyelv* 30: 12–7.
- MNT. 5. = BARTÓK BÉLA – KODÁLY ZOLTÁN szerk., KISS LAJOS – RAJECZKY BENJÁMIN s. a. r., *A magyar népzene tára V. Siratók*. Budapest. 1966.
- MIKUSEV, A. K. 1971. A zürjének családi-közösségi improvizációs lírai költészete. *Ethnographia* 82: 394–411.
- REZESSY ANNA 2007. A halott átváltozása. Karjalai és magyar siratószövegek. In: PÓCS ÉVA szerk., *Maszk, átváltozás, beavatás. Vallásetnológiai fogalmak tudományos megközelítésben*. Budapest. 321–57.
- SOLYMOSSY SÁNDOR 1927. Névmágia. *Magyar Nyelv* 23: 83–99.
- SZENIK ILONA 1996. *Erdélyi és moldvai magyar siratók, siratóparódiák és halottas énekek*. Kolozsvár–Bukarest.
- VARGYAS LAJOS 1966. *Magyar vers, magyar nyelv: verstani tanulmány*. Budapest.

KOC SIS RÉKA

RÉKA KOC SIS, The use of personal names in Hungarian mourning songs

The paper examines whether SÁNDOR SOLYMOSSY was right in his assumption that the function of personal names in Hungarian mourning songs was to conjure up the dead person's soul. The author analyses the personal names appearing in the volume of "A magyar népzene tára [The Collection of Hungarian Folk Music]" that is dedicated to mourning songs. The name of the dead person turns up in approximately 30% of the texts, and significant differences can be observed as far as the degree of relationship is concerned. Regarding name forms, most frequently the full or the Christian name appears, standing usually at the beginning of the mourning song and reappearing again and again in the text. The assumed magic function of the name in the text is put in question by several factors. In the observed songs from the 20th century, the role of the name is rather to recall and identify. Names of other persons, dead or alive, though fewer in number, also appear with different functions in the songs. Using the collected data, the author draws conclusions about the relations between names and humans as well.